

medium-term planning and benchmarks implementation will not create an incentive for optimization, and hence development of the efficiency tools and improve the quality of public services. The best methods of performance are most effectively carry out by the performers themselves, if they are motivated. The target-based method of the budgeting can eliminate the main problem of the budgetary process in Ukraine — low motivation of managers and recipients of funds in their activities results. So the target-based method of public budgeting had been involved in Ukraine budget process, but still not complete properly yet. Correct and thorough budgeting methods separation, based on their features, can ensure for the desired result of using them considering the normative economics. This paper offers the concept of the target-based public budgeting to determine the essential budgeting tools in comparison with the world experience, and to ensure a more close connection of their using with the expected and desired results. The obtained results describe the possibilities of target-based budgeting will have been performed under the program-target method in Ukraine. The proposals on the prospects for using the target-based public budgeting method at the state budget level are formulated. The target-based budgeting obtain a possibility of the responsible spending units' involvement into efficiency performance, which will grow with the further refine.

Keywords: public budgeting, budgeting methods, target-based budgeting, budgetary process.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2018

УДК 336.76

Стукан Ірина Юріївна*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. У статті досліджено основні теоретичні та методичні положення щодо оцінки ліквідності банківської системи України. Визначено структурні елементи ліквідності, проведено аналіз її сучасного стану та, на основі отриманих результатів, розроблено коефіцієнти для ефективно оцінки ліквідності банківської системи. Крім того, розраховано оптимальний та надлишковий рівень ліквідності на основі розрахунку системного рівня залишків коштів банків на коррахунках у НБУ.

Ключові слова: банк, банківська система, ліквідність, ризик ліквідності, вільні резерви, коефіцієнтний аналіз.

* Стукан Ірина Юріївна — аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» *iryn_asp@ukr.net*

Вступ. Структурні зрушення, притаманні сучасному етапу розвитку економіки України, найбільше відображаються на її основному посереднику — банківській системі. Важливим критерієм оцінки поточного фінансового стану банківської системи є рівень ліквідності. На динаміку ліквідності банків мікрорівня впливає якість ресурсної бази, збалансованість термінів, диверсифікація зобов'язань та стан банківських активів. Ліквідність макrorівня зазнає постійного впливу зовнішніх чинників, таких як рівень інфляції, динаміка ВВП, фінансові результати діяльності підприємств, доходи і заощадження населення, розвиток ринку цінних паперів, а також стан світової економіки. Зміни відповідних показників мають враховуватися як при оцінці ризику незбалансованої ліквідності на рівні комерційних банків, так і при створенні оптимального запасу ліквідності на рівні центрального банку.

У стабільних умовах комерційні банки розглядали питання управління ліквідністю як творчу аналітичну функцію, не зіставлену з чинниками формування ризиків та загроз у банківській системі. Під впливом кризи відношення до ризиків ліквідності змінилося, а ефективна оцінка ліквідності банківської системи в умовах сьогодення набуває широкої актуальності у напрямку зменшення структурних диспропорцій фінансової системи.

Зважаючи на глобальні зміни та трансформації, з якими зіштовхується сучасна банківська система, з'являється велика кількість критеріїв для її оцінки. Враховуючи особливості даних трансформацій, маємо ряд теоретичних підходів до аналізу (Генлі Дж.), прогнозування (Грей С. і Телбот Н.) та визначення оптимального рівня (Савлук М. І., Дзюблюк О. В., Сомик А. В., Міщенко В. І., Буздалин А.В.) ліквідності банківської системи. Дослідженням та оцінці ризику ліквідності присвячено ряд наукових праць Фроста С. М., Лобанова А. А., Примостки Л. О., Карчевої Г. Т., Краснової І. В., Гуцала І. С. та ін. Однак, враховуючи стратегічні напрямки економічного відтворення в країні, постає необхідність у створенні методу оцінки ліквідності банківської системи, адаптованого до перспектив реалізації європейських вимог.

Постановка задачі. Метою дослідження є визначення структурних елементів ліквідності банківської системи, аналіз її сучасного стану та розробка коефіцієнтного методу оцінки ліквідності банківської системи.

Результати. Повний обсяг ліквідності комерційних банків за межами мінімального рівня резервів, необхідного Центральному банку, не може розглядатися як надмірний та згубний для ефективності грошово-кредитної політики. Дійсно, комерційні банки зберігають ліквідність з різних причин, які можна узагальнити за допомогою мотивів утримання грошових коштів, визначених Кейнсом: мотиви транзакції, запобіжні причини та спекулятивні цілі. Якщо дві перші причини виправдані для виконання посередницької ролі комерційних банків та необхідності задовольнити клієнтів, то остання причина може спричинити несправність системи. Окрім рівня ліквідності, який вважається необхідним і який можна розглядати як резервну вимогу в цілому, проведення надмірної ліквідності комерційними банками призводить до зниження ефективності грошово-кредитної політики, зокрема через жорсткість зростання процентної ставки або неефективність експансіоністської грошово-кредитної політики.

За рівнем достатності ліквідності можна поділити на:

- недостатню;
- достатню або оптимальну;
- надлишкову.

Слід зазначити, що в досліджуваних підходах щодо аналізу ліквідності банківської системи «вільна ліквідність» ототожнюється із «надлишковою ліквідністю». Зокрема, за визначенням Генлі Дж., надлишкові резерви виникають при наявності постійного перевищення притоку ліквідності над її відтоком у балансі центрального банку. Це означає, що банківські робочі баланси (рахунки банків в центральному банку) постійно будуть перевищувати необхідні (обов'язкові) резерви [1]. За визначенням Грей С., надлишкова пропозиція або надлишковий попит на ліквідність визначається на основі порівняння прогнозованого попиту (який складається із з попиту на резервні вимоги і надлишкові резерви) і запланованих автономних факторів пропозиції банківських резервів (ліквідності) [2].

У балансовому підході Генлі Дж. проблема регулювання ліквідності банківської системи зводиться до підтримання центральним банком ліквідності банків за умови структурного дефіциту ліквідності. Він виділяє чотири основних автономних складових постачання резервів (ліквідності): чисті іноземні активи, чисті зобов'язання уряду, внутрішня валюта в обігу та інші зобов'язання (капітал центрального банку і резерви) та два неавтономних: обов'язкові резерви, чисті зобов'язання ринку.

Проведення двосторонніх операцій центрального банку з регулювання ліквідності (операції на відкритому ринку, операції РЕПО) дає змогу визначити структуру чистих зобов'язань ринку наступним чином:

$$\text{ЧЗР} = \Delta\text{ОМО} + \Delta\text{SF} + \Delta\text{ІО} + \Delta\text{ПР} \quad (1.1)$$

де, ЧЗР – чисті зобов'язання ринку; $\Delta\text{ОМО}$ – нові чисті операції (вливання/стерилізація) центрального банку на відкритому ринку; ΔSF – чисте вливання/стерилізація ліквідності через використання постійних механізмів центрального банку (Standing Facilities); $\Delta\text{ІО}$ – інші чисті операції по регулюванню ліквідності; $\Delta\text{ПР}$ – залишок попередніх операцій з регулювання ліквідності минулих періодів.

Чиста позиція центрального банку в регулюванні ліквідності (кредитна емісія або стерилізація) визначається за формулою:

$$\text{E(C)} = \Delta\text{ЧІА} + \Delta\text{ЧЗУ} + \Delta\text{ІЧС} + \Delta\text{К} - \Delta\text{Г} + \Delta\text{ПР} + \Delta\text{ОМО} + \Delta\text{SF} + \Delta\text{ІО} \quad (1.2)$$

де, перші 6 показників – автономні фактори; E(C) – кредитна емісія (стерилізація) центрального банку; $\Delta\text{ЧІА}$ – чисті іноземні активи; $\Delta\text{ЧЗУ}$ – чисті зобов'язання уряду; $\Delta\text{ІЧС}$ – інші чисті статті; $\Delta\text{К}$ – капітал і резерви центрального банку; $\Delta\text{Г}$ – готівка в обігу

Зміни у вільних резервах банків складаються із суми змін в автономній позиції ліквідності ринку та змін у позиційній політиці центрального банку. Звідси, граничні (маргінальні) зміни у вільних резервах (ліквідності), якими є кошти на поточних рахунках банків за виключенням обов'язкових резервів, розраховуються за формулою:

$$M3 = \Delta CIA + \Delta CZU + \Delta ICS + \Delta K - \Delta G - \Delta OP + \Delta CZP \quad (1.3)$$

де, M3 – маргінальні(граничні) зміни в ліквідності банківської системи; OP – обов’язкові резерви банків; ΔCZP – чисті зобов’язання ринку.

На відміну від вищевказаного, підхід Грей С. і Телбот Н. відрізняється методикою розрахунку вільних резервів (вільної ліквідності) банківської системи, яка включає операції як з підтримки структурного дефіциту ліквідності банківської системи, так і стерилізації її профіциту та є, по суті доповненням підходу Генлі Дж. [2]

$$Вл = CIA + CZU + KO + ICS + K - G - OP - CO \quad (1.4)$$

де, Вл – вільна ліквідність (вільні резерви) банків; CIA – чисті іноземні активи; CZU – чисті зобов’язання уряду; KO – кредитні операції центрального банку; ICS – інші чисті статті; K – капітал і резерви центрального банку; G – готівка в обігу; OP – обов’язкові резерви; CO – стерилізаційні операції центрального банку.

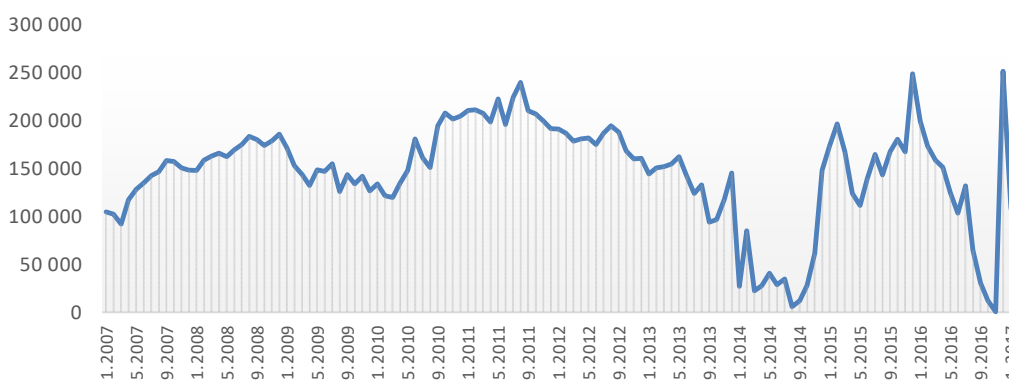


Рис. 1 Вільна ліквідність банківської системи України, млн грн

Регулярні операції відкритого ринку забезпечують основні потреби у рефінансуванні комерційних банків в умовах недостатньої ліквідності або стерилізації ліквідності кредитних установ, якщо вона виявляється надлишковою. В умовах постійного профіциту НБУ використовує облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) та проводить тендери з розміщення депозитних сертифікатів.

За підходом Грей С. і Телбот Н. вільна ліквідність банківської системи України в даний момент складає 41 088 млн грн. Дані, отримані в минулих періодах, можуть містити неточності через відсутність операцій з мінімізації надлишкової ліквідності (рис. 1)

Для української практики виокремлюємо три основних підходи до оцінки ліквідності банківської системи (табл. 1.1).

Таблиця 1

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Автор	Формула розрахунку	Спільне	Відмінне
Савлук М. І., Дзюблюк О. В.	$R_b = P_o + P_v$	Банківські резерви включають обов'язкові та вільні резерви	В структуру банківських резервів включено залишки готівки в касах банків
Сомик А. В. та Міщенко В. І.	$L_{bc} = OPB + V_l (Ovl + Nl) = K_{kr}$		Вільна ліквідність розподілена на надлишкову та оптимальну вільну ліквідність
Буздальн А.В.	Всі розрахунки відбуваються за допомогою побудови кореляційно-регресійного рівняння		Оптимальний рівень ліквідності банківської системи (сума залишків коштів банків на кореспондентських і депозитних рахунках в ЦБ) визначається її оптимальними значеннями активності і надлишкової ліквідності

Проте, проведені дослідження сутності ліквідності дозволяють стверджувати про нетотожність економічних категорій “вільна” та “надлишкова” ліквідність. Вільна ліквідність, як видно з формули 1.8, є показником, який розраховується як різниця між обсягами коштів на коррахунках банків у Національному банку України і необхідною сумою обов'язкових резервів, у той час як надлишкова ліквідність є складовою вільної ліквідності разом із оптимальною вільною ліквідністю.

А. В. Буздальн визначає оптимальну ліквідність банку як забезпечення банком усіх обов'язкових резервів, а також своєчасне виконання всіх своїх зобов'язань, й здатність нарощувати обсяги операцій відповідно до попиту який склався на основі наявного обсягу оптимальної вільної ліквідності [3].

У положенні про регулювання ліквідності банків України Національний банк України визначає надлишкову ліквідність, як перевищення платіжних можливостей над грошовими зобов'язаннями [4].

Відповідно до чинної нормативної бази в Україні [5] обов'язкові резерви банків зберігаються на кореспондентських рахунках банків в Національному банку України, тому ліквідність банківської системи доцільно досліджувати за станом коррахунків банків. Отже, основними складовими ліквідності, а відповідно й складовими, що формують попит на ліквідність, є обсяг коштів обов'язкових резервних вимог, які зберігаються на рахунках банків у центральному банку та вільна ліквідність (вільні резерви — кошти на кореспондентських рахунках банків понад необхідний обсяг коштів обов'язкових резервних вимог) (рис. 2)

Відповідно до наведеної структури, Сомик А. В. та Міщенко В. І. для розрахунку ліквідності банківської системи пропонують наступну формулу:

$$L_{bc} = OPB + V_l (Dl) = K_{kr}, \quad (1.5)$$

де L_{bc} — ліквідність банківської системи, млн грн;

OPB — обов'язкові резервні вимоги, млн грн;

Вл — вільна ліквідність банківської системи, млн грн;
 Дл — дефіцит ліквідності в банківській системі (недостатня ліквідність), млн грн;
 Ккр — кошти на кореспондентських рахунках у Національному банку України, млн грн.

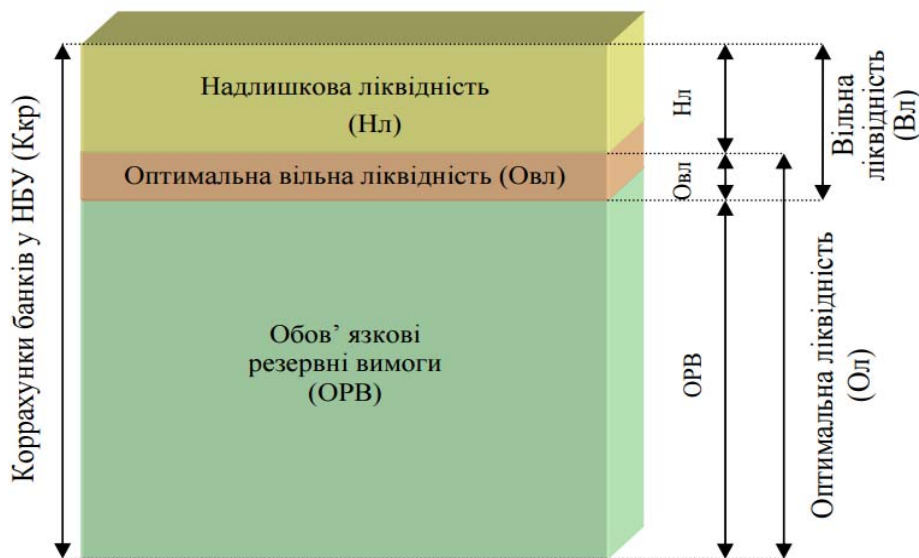


Рис. 2 Структура ліквідності банківської системи [6]

За визначенням Савлука М. І., банківські резерви (Рб) — це сукупність грошових коштів, які є в розпорядженні комерційних банків і не використані для активних операцій. Вони включають залишки готівки в касах банків та їх вклади на кореспондентських рахунках у центральному банку.

За економічним змістом формування резерву окремого комерційного банку можна подати у такому вигляді [7]:

$$Рб = К + Зк + МБК - ФГВ - Ао \quad (1.6),$$

де К — власний капітал банку;

Зк — залучені банком кошти;

МБК — заборгованість банку за міжбанківським кредитом, включно з кредитом НБУ;

ФГВ — відрахування у фонд гарантування вкладів;

Ао — вкладення банку в активні операції, не повернуті на даний момент.

За своїм призначенням банківські резерви поділяються на обов'язкові резерви (Ро) та вільні (Рв):

$$Рб = Ро + Рв \quad (1.7)$$

Обов'язкові резерви — це та частина загальних резервів, яка бронюється на вимогу і за нормативами центрального банку і яка не може бути використана для активних операцій комерційного банку та призначена для задоволення потреб, що контролюються центральним банком.

Вільні резерви — це сукупність грошових коштів, які є в розпорядженні банків і які можуть вільно використовуватися для активних операцій [7]. Позитивне значення цього показника свідчить про наявність вільної ліквідності (профіциту ліквідності) в банківській системі, у той час як від'ємне значення показника — про проблеми недостатньої ліквідності (дефіциту) в банківській системі країни.

$$\text{Вл (Дл)} = \text{Ккр} - \text{ОРВ} \quad (1.8)$$

Норми обов'язкового резервування встановлюються у відсотковому відношенні до обсягу залучених банками коштів і можуть диференціюватися за видами залучених коштів. На власний капітал банків і на позичені ними кошти обов'язкове резервування не поширюється.

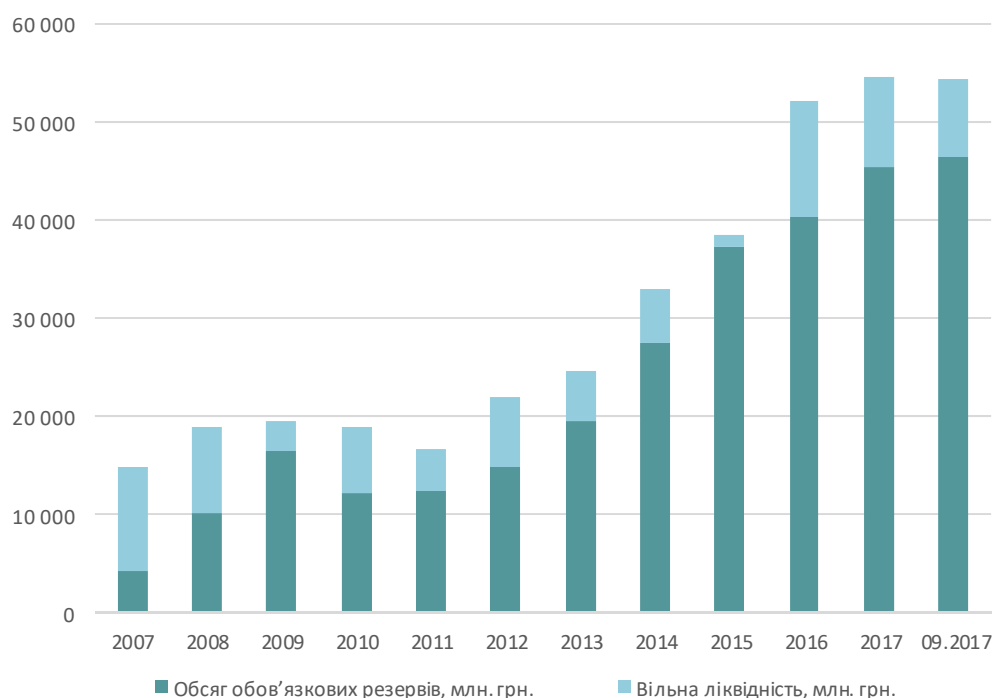


Рис. 3 Залишки коштів на коррахунках НБУ, млн грн

Як показано на рис. 3, найменша частка вільних резервів у загальному обсягу коштів на коррахунках НБУ зафіксована в кризові періоди (у 2009 р. — 14% та у 2015 р. — 3%). У 2016 р. обсяг вільної ліквідності досягає свого пікового

стану: 11893 млн грн. (23%) та має тенденцію до зниження (17% на початку, та 14% в кінці 2017 р.)

Треба зазначити, що випадок, коли обсяг обов'язкових резервів буде меншим за обсяг коррахунків малоімовірний, можливий теоретично. На практиці граничне значення вільної ліквідності у системі дорівнюватиме 0 (у випадку, коли на кореспондентських рахунках буде знаходитись тільки сума обов'язкових резервів). І лише в часи гострої фази банківської кризи можливий випадок, при якому банківська система виявиться не в змозі сформувати навіть мінімальний об'єм ліквідності, що дорівнює сумі обов'язкових резервів. Але в цьому випадку слід вже говорити не про кризу ліквідності, а про системну кризу, або навіть дефолт банківської системи.

Кількісно обсяг надлишкової ліквідності можна визначити як різницю між наявним обсягом вільної ліквідності (Вл) та рівнем оптимальної вільної ліквідності (Овл), необхідної для функціонування та розширеного розвитку банківської системи (формула 1.9).

$$Нл = Вл - Овл, \quad (1.9)$$

де Нл — надлишкова ліквідність банківської системи, млн грн.;

Вл — вільна ліквідність банківської системи, млн грн.;

Овл — оптимальна вільна ліквідність банківської системи, млн грн.

В Україні в умовах профіциту ліквідності особливої актуальності набуває питання обґрунтування оптимального рівня вільної ліквідності та оптимального рівня ліквідності банківської системи в цілому, а також визначення критеріїв їх оцінки та методів прогнозування на коротко- та довгострокову перспективу.

Із наведених на рис. 3 методичних засад щодо складових ліквідності банківської системи впливає економічна сутність показника оптимальної ліквідності банківської системи (Ол), що кількісно визначає такий рівень її ліквідності, який забезпечує виконання банками обов'язкового рівня резервних вимог (ОРВ) і дозволяє своєчасно виконувати свої зобов'язання та нарощувати обсяги операцій відповідно до потреб розвитку економіки на основі наявного обсягу оптимальної вільної ліквідності (Овл) (формула 1.10).

$$Ол = ОРВ + Овл, \quad (1.10)$$

де Ол — оптимальна ліквідність банківської системи, млн грн.;

ОРВ — обсяги обов'язкових резервних вимог, млн грн.

Аналізуючи існуючі статистичні дані, що характеризують стан залишків коштів на кореспондентських рахунках в Національному банку України, бачимо закономірність, що виявляється в стабільності цих залишків протягом досліджуваного періоду. З 2016 по 2017 рр. обсяг коштів, що зберігались на коррахунках українських банків, залишався стабільним навіть при постійному збільшенні обсягів обов'язкових резервів (рис. 4). Про це свідчить і статистичний аналіз коливань ліквідності. Коефіцієнт варіації за вибіркою становить 19,78%, що свідчить про однорідність сукупності, а коефіцієнт осциляції — 79%, тобто в системі існують шоки, що проявляються в розкиді мінімальних та максимальних значень.

З огляду на це, можна припустити існування певного природного рівня залишків на кореспондентських рахунках банківської системи, який майже не залежить від обсягів обов'язкових резервів. Цей природний рівень, з одного боку, формується через дії національного банку в межах його монетарної політики як відповідь системи на дію регулятора щодо стерилізації або ін'єкції ліквідності, а з іншого — як прояв стійкості системи, яка прагне повернутись до стаціонарного стану після зовнішніх шоків [8].

Побудувавши графік динаміки обсягу залишків на коррахунках та обов'язкових резервів (рис. 4), а також лінійний тренд до залишків коштів на коррахунках, можна зробити висновок про те, що середнім є обсяг коштів у 42 963 млн грн. Стандартне відхилення за вибіркою складає 6 421 млн грн.

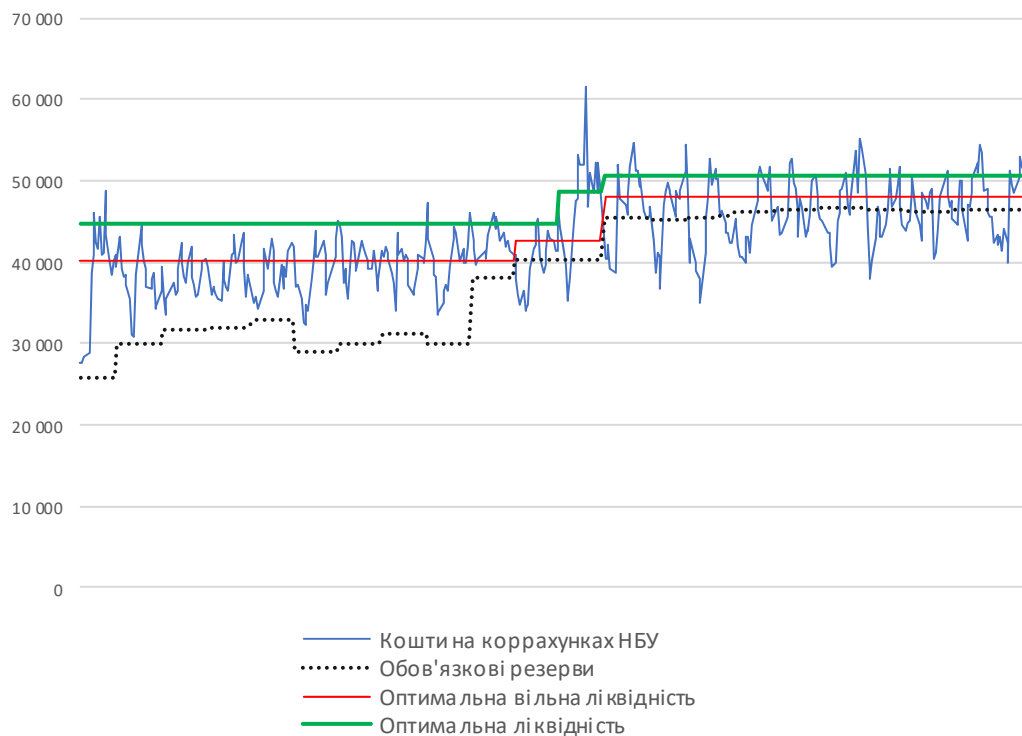


Рис. 4 Оптимальна ліквідність банківської системи України, млн грн.

Природний рівень залишків на кореспондентських рахунках банківської системи знаходиться в межах:

$$KPr = KPr \pm s \quad (1.11)$$

де KPr — середнє значення залишків на кореспондентських рахунках;
 s — стандартне відхилення.

Отже, прийнявши гіпотезу існування природного або системного рівня залишків на коррахунках, можна стверджувати, що вільна ліквідність банківської системи залежить основним чином від обсягів обов'язкових резервів. У 2016 році різниця між даним показником та оптимальною вільною ліквідністю складає 8 198 млн грн., а в 2017 — 1 575 млн грн. Оптимальна ліквідність для банківської системи в даний момент сягає 50 726 млн грн. Незначний надлишок в системі спостерігається в середині кожного місяця, що пояснюється прагненням банків до виконання встановлених норм [9] (рис. 4)

Даний метод є актуальним для побудови динаміки і виміру оптимальних значень на основі історичних даних. Для отримання прогнозу необхідно враховувати ризики ліквідності.

На думку банківського аналітика А.В. Буздаліна [3], розрахунок оптимального рівня ліквідності банківської системи має враховувати два чинники, які формують ризик ліквідності.

1. Активність кредитних організацій, яка задається потребами економіки, а саме попитом на банківські послуги з боку населення і реального сектора економіки. В даному контексті необхідно враховувати сезонність попиту на кредити.

2. Структура міжбанківських відносин і перш за все ринку міжбанківського кредитування. У ситуації непрацюючого ринку МБК і низького рівня міжбанківської довіри потрібен завищений рівень оптимальної ліквідності, тоді як в умовах розвинутої системи міжбанківських відносин даний показник теоретично може досягати до нуля. В умовах кризи банківської довіри як з боку клієнтів, так і всередині банківської системи ринок МБК для переважної більшості кредитних організацій просто перестає існувати. Ставки по чисельним здійснюваним операціям в такий період перевищують рекордні позначки. Банківська система перетворюється в сукупність не пов'язаних між собою елементів. Такі структурні зміни в функціонуванні банківської системи не можуть не відбитися на розрахунковому рівні рівноважної ліквідності.

Для розрахунку активності кредитних організацій взято коефіцієнт співвідношення кредитів до депозитів. Цей коефіцієнт визначається як відношення суми всіх активів із нормальним ризиком (дисконти, кредити й авізо) до основних депозитів (включаючи депозити до запитання, строкові й ощадні депозити, за винятком короткострокових і довгострокових позик грошового ринку). Це співвідношення характеризує здатність банків залучати депозити для підтримання своїх кредитних операцій і їх можливості надавати в кредит ці депозити. Високе значення цього коефіцієнта традиційно асоціюється з підвищеним ризиком, оскільки свідчить про слабшу ліквідність (і впливу з боку дій кредиторів), негативні економічні умови або наслідки відпливу депозитів (рис. 5).

При цьому забезпеченні кредити повинні бути покриті за рахунок відповідних резервів, які, у свою чергу, повинні мати форму забезпечення під збитки по кредитах. Таким чином, обсяг кредитів, які беруться для розрахунку цього коефіцієнта, зменшуються на суму сформованого резерву під збитки по кредитах.

У розрахунку коефіцієнт K_1 — співвідношення кредитів до депозитів, K_2 — довгострокових кредитів до довгострокових депозитів та K_3 — кредитів в іноземній валюті до депозитів в іноземній валюті.

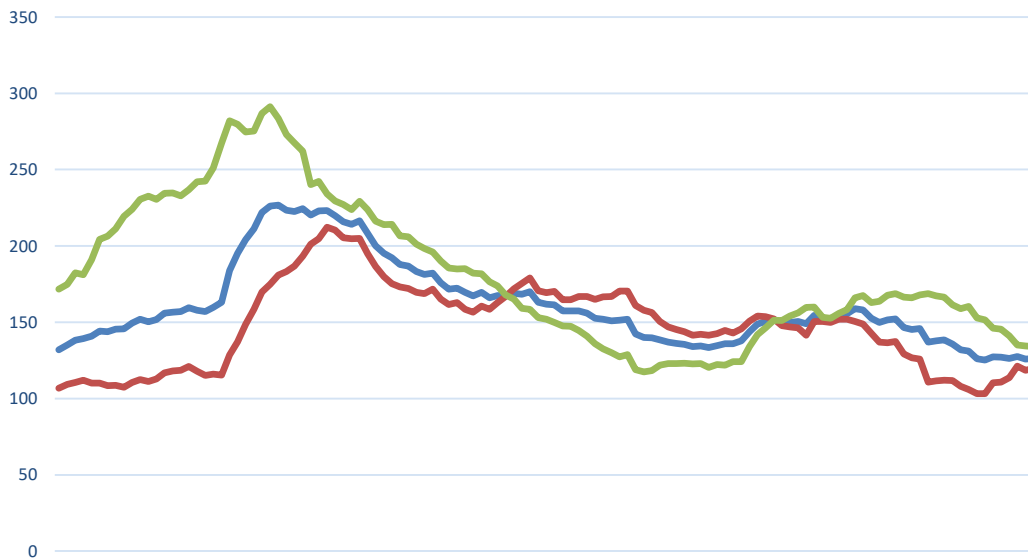


Рис. 5 Динаміка коефіцієнтів ліквідності, %

Значення цього коефіцієнта багато в чому залежить від ступеня розвитку країни, але 70-80% залежить від співвідношення між ліквідністю і дохідністю. Якщо у всій банківській фінансовій системі цей показник перевищує 100%, тоді в будь-якій галузі можуть виникати структурні проблеми, як наприклад в Україні останні 10 років. Рекордне перевищення кредитів (майже в 3 рази) над депозитами зафіксовано на початку 2009 року, що є логічним продовженням кризи та наслідком валютної політики НБУ.

Частка кредитів в іноземній валюті в кредитному портфелі залишається високою (46,8% на 01.10.2017), що свідчить про високий рівень доларизації економіки. Близько 20% кредитів в іноземній валюті були надані населенню (у т.ч. значна частка кредитів в іноземній валюті була надана ще в 2008-2009 рр. на придбання і будівництво нерухомості) [9].

На кінець 2016 року співвідношення обсягу кредитів до ВВП, тобто фінансова глибина економіки (financial deepening), становить 42%, що значно нижче цього показника для інших країн, зокрема, у Данії 180%, у Японії 187%, у країн Єврозони у середньому вище 100%, у країн з найбільшими доходами вище 150% (рис. 6).

Професор економіки Політико-економічного дослідницького інституту Роберт Поллін у своїй праці «The Great U.S. Liquidity Trap Of 2009-2011: Are We Stuck Pushing On Strings?» довів, що високі ціни на кредити, припинення кредитування малого і середнього бізнесу та важкі умови для отримання кредитів малим суб'єктам господарювання у сукупності з нагромадженням банками надлишкової ліквідності не сприяють стимулюванню національної економіки і, у

свою чергу, поглиблюють «пастку ліквідності» у такій ситуації [10]. Тому одним з основних завдань НБУ мало б стати стимулювання комерційних банків України щодо кредитування малого і середнього бізнесу, що у свою чергу призвело б до збільшення ВВП України і прибутків як підприємців, так і самих банків. У свою чергу розвиток малого і середнього бізнесу створив би умови для формування середнього класу з доходами достатніми для того, щоб направляти їх «надлишки» у банківську систему у вигляді нових депозитів і тим самим підтримувати ліквідність комерційних банків.

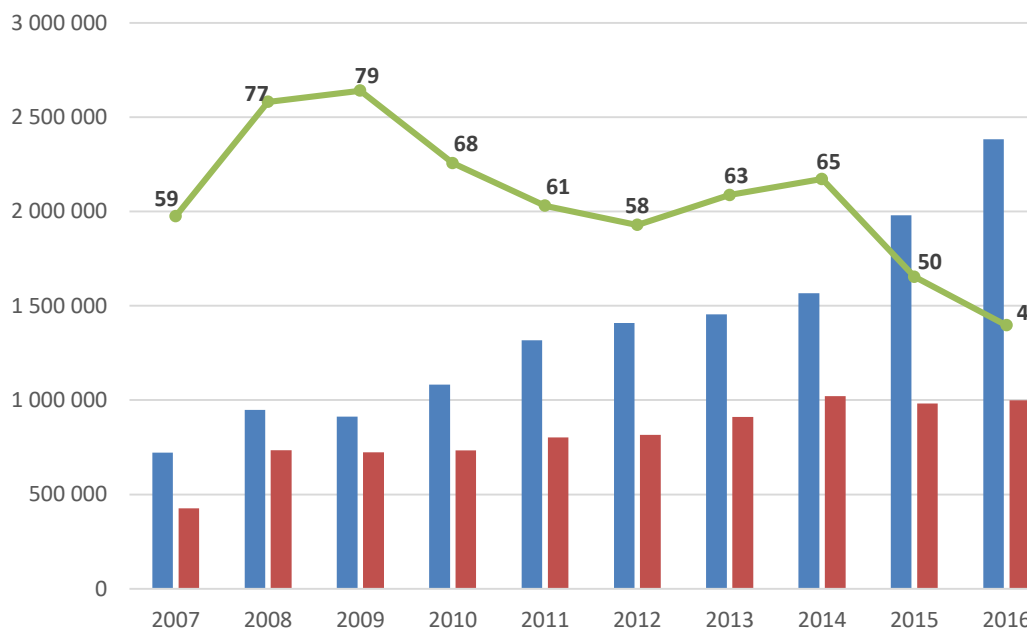


Рис. 6 Коефіцієнт співвідношення кредитів до ВВП, %

Висновки. Зважаючи на те, що проблемні кредити були і залишаються основною складовою ризику ліквідності банківської системи України, запропоновано коефіцієнтний розрахунок ліквідності (K1, K2 і K3), основними змінними для яких взято співвідношення кредитів до депозитів за строками та видами валют. Аналіз даних коефіцієнтів дасть змогу відслідковувати проблематику даного питання під час створення необхідного запасу ліквідності центральним банком України.

На основі дослідження обґрунтовано застосування підходу, що базується на визначенні оптимального рівня ліквідності банківської системи як такого обсягу банківської ліквідності, який має забезпечити виконання обов'язкового рівня резервних вимог та усіх грошових зобов'язань банківської системи, а також проведення операцій банків та нарощення їх обсягів відповідно до потреб розвитку економіки без створення дисбалансів та загрози фінансовій стійкості банківської системи та розвитку інфляційних процесів у країні. Розуміння і

врахування зазначених складових ліквідності банківської системи та чинників, які впливають на її рівень, дозволить створити адекватну модель для прогнозування ліквідності банківської системи в коротко- та середньостроковому періоді, а також обґрунтувати підхід до визначення її оптимального рівня.

Література

1. Ganley J. Surplus Liquidity: Implications for Central Banks Lecture Series no.3 / Centre for Central Banking Studies Bank of England // http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm
2. Grey S. Central Bank management of surplus liquidity / Handbooks in Central Banking Lecture Series no.6. — august 2006 // http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm
3. Буздалін А. В. Фактори оптимальної ліквідності / А. В. Буздалін // Банківська справа. — 2005. — № 1. — С. 48-54
4. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] : Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України № 259 від 30.04.2009 // Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1028.722.45&nobreak=1>
5. Постанова НБУ “Положення про порядок формування та зберігання обов’язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні” від 11.12.2014 № 806 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>
6. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. — К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. — 180 с.
7. Савлук М.І., Мороз А.М. та ін. Гроші та кредит: Підручник ; за наук. ред. М. І. Савлука. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2011. — 589 с.
8. Макаренко М.І., Дмитрієв Є.Є. Ліквідність банківської системи: структура та чинники формування в Україні / Інноваційна економіка. — 2013. — №2. — С. 253 — 259.
9. Стукан І.Ю. Забезпечення ліквідності банківської системи / Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 лютого 2016 року) / відп. за випуск д.е.н., проф. С.О. Якубовський. — Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2016. — С. 185 — 188.
10. The Great U.S. Liquidity Trap Of 2009-2011: Are We Stuck Pushing On Strings? [Електронний ресурс] : Political Economy Research Institute (PERI), University of Massachusetts Amherst: Review of Keynesian Economics, Inaugural Issue / R. Pollin. — 2012. — pp. 55–76. — Режим доступу: <https://www.elgaronline.com/view/journals/roke/0-1/roke.2012.01.04.xml>

References

1. Ganley J. Surplus Liquidity: Implications for Central Banks Lecture Series no.3. Center for Central Banking Studies Bank of England. http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm

2. Grey S. Central Bank management of surplus liquidity. Handbooks in Central Banking Lecture Series no.6. — august 2006. http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm
3. Buzdalin A. V. Faktory optimalnoi likvidnosti. *Bankivska sprava*. No. 1 (2005): 48-54.
4. Pro rehulivannia Natsionalnym bankom Ukrainy likvidnosti bankiv Ukrainy. Polozhennia, zatverdzhene postanovoiu Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy. No. 259 (30.04.2009). <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1028.722.45&nobreak=1>
5. Postanova NBU "Polozhennia pro poriadok formuvannia ta zberihannia oboviazkovykh rezerviv bankamy Ukrainy ta filiiamy inozemnykh bankiv v Ukraini". No. 806 (11.12.2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>
6. Likvidnist bankivskoi systemy Ukrainy: Naukovo-analitychni materialy. K.: Natsionalnyi bank Ukrainy. Tsentr naukovykh doslidzhen. Vol. 12 (2008).
7. Savluk M.I., Moroz A.M. ta in. *Hroshi ta kredyt*. K. : KNEU, 2011.
8. Makarenko M.I., Dmitriev Y. Likvidnist bankivskoi systemy: struktura ta chynnyky formuvannia v Ukraini. *Innovatsiina ekonomika*. No. 2 (2013): 253 — 259.
9. Stukan I. Zabezpechennia likvidnosti bankivskoi systemy. Ekonomichniyi potentsial krainy: naukovi pidkhody ta praktyka realizatsii: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (26-27 liutoho 2016 roku) / vidp. za vypusk d.e.n., prof. S.O. Yakubovskiy. Odesa: ONU imeni I.I. Mechnykova (2016): 185 — 188.
10. The Great U.S. Liquidity Trap Of 2009-2011: Are We Stuck Pushing On Strings? Political Economy Research Institute (PERI), University of Massachusetts Amherst: Review of Keynesian Economics, Inaugural Issue (2012): 55–76. <https://www.elgaronline.com/view/journals/roke/0-1/roke.2012.01.04.xml>

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЛИКВИДНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

И.Ю. Стукан, аспирант кафедры менеджмента банковской деятельности
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье исследованы основные теоретические и методические положения по оценке ликвидности банковской системы Украины. Определены структурные элементы ликвидности, проведен анализ ее современного состояния и на основе полученных результатов, разработаны коэффициенты для эффективной оценки ликвидности банковской системы. Кроме того, рассчитан оптимальный и избыточный уровень ликвидности на основе анализа системного уровня остатков средств банков на корсчетах в НБУ.

Ключевые слова: банк, банковская система, ликвидность, риск ликвидности, резервы, коэффициентный анализ.

THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO ASSESSING LIQUIDITY OF THE BANKING SYSTEM

Iryna Y. Stukan, postgraduate student,
SHEI "Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman"

Abstract. The article deals with the main theoretical and methodological provisions for assessing the liquidity of the banking system of Ukraine. Also there were determined the structural elements of liquidity and was considered the world experience in forming reserves of banks. The article carried out the analysis of the current state of liquidity of the banking system was and on the basis of the obtained results, were developed coefficients for its effective evaluation. In addition, article investigates the dynamics of optimal and excess liquidity level, and gives definitions of these concepts. The value of the optimum level was obtained on the basis of the analysis of the system level balance of banks' funds on correspondent accounts in the NBU. Considered the need to improve existing approaches to liquidity management, to build an effective mechanism for predicting the liquidity of commercial banks in order to adapt them to the current conditions of functioning of the banking system of Ukraine.

Keywords: bank, banking system, liquidity, liquidity risk, free reserves, coefficient analysis.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2018